

ЦІННОСТІ ЗЕМЛЕРОБСТВА В КОНТЕКСТІ СПІРАЛЬНОЇ ДИНАМІКИ

Суріна Ганна Юріївна

к.філос.н., ст. викладач

Кафедра економічної теорії і суспільних наук

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

surina@mnaui.edu.ua

Спіральна динаміка як теорія розвитку ціннісних парадигм людства є універсальним інструментом аналізу будь-яких суспільних явищ/процесів з позицій динамічної еволюції ціннісних аспектів. Крізь призму спіральної динаміки можна аналізувати індивідуальний, груповий розвиток, або еволюцію людства в цілому у вигляді спіралеподібного процесу, де кожен щабель спіралі відповідає певному набору цінностей, переконань та відповідних їм способів дій. Авторами теорії є американський психолог Клер Грейвз (1914 – 1986), його послідовники Дон Бек, Кріс Кован. Останні «розфарбували» спіраль ціннісного розвитку у відповідні кольори, зробивши тим самим схеми К. Грейвза більш зрозумілими і придатними для застосування. Головна ідея полягає у тому, що розвиток ціннісних систем впливає з умов життя і способів мислення в цих умовах, отже цінності динамічно змінюються разом зі способами мислення (парадигмами) і умовами життя. Ідея спіралі як форми розвитку не є новою, достатньо пригадати Г. Гегеля і К. Маркса. Проте об'єднує цих дослідників лише форма спіралі, оскільки у Гегеля спіраль еволюціонує абсолютна ідея, у Маркса — матерія, у авторів представленої концепції — людські цінності, тобто теорію спіральної динаміки можна віднести до сфери аксіології, в яку таким чином вноситься свіжий погляд і новизна.

Дуже стисло основні характеристики ціннісних парадигм спіральної динаміки у процесі еволюції людства можна описати так:

1. Світ першого порядку, у якому кожна парадигма мислення наполягає лише на своїй правоті, тому це світ постійних конфліктів:

- світ виживання, інстинктів (бежевий рівень);
- світ племінних магічних уявлень (фіолетовий рівень);
- егоцентричний, імпульсивний світ героїв (червоний рівень);
- ієрархічний, нормативний світ закону і порядку (синій рівень);
- механістичний світ підприємництва, науки, техніки (помаранчевий рівень);
- плюралістичний світ емпатії, інклюзії, екології (зелений рівень).

2. Світ другого порядку враховує позитивні риси всіх попередніх парадигм мислення, тому уникає будь-яких конфліктів. Цей світ наразі знаходиться у стадії зародження, представлений зовсім малою, але вже наявною частиною людства, що утворює щаблі:

- світу-калейдоскопу гнучкості, адаптації, інтеграції (жовтий рівень);

– холістичного світу, представленого як єдиний організм (бірюзовий рівень).

В контексті положень цієї теорії можна аналізувати зокрема ціннісні аспекти еволюції систем землеробства в історичному процесі, зіставляючи їх з ціннісними етапами людства в цілому. Під системами землеробства розуміються історично обумовлені засоби використання земельних, рослинних, агрокліматичних та інших ресурсів на відповідній території. Отже, згідно з ціннісними парадигмами спіральної динаміки, а також відповідно загальновизнаним класифікаціям теорії модернізації, системи землеробства можна умовно розділити на такі щаблі:

Таблиця 1. Відповідність систем землеробства ціннісним парадигмам спіральної динаміки та елементам теорії модернізації

Ціннісні парадигми спіральної динаміки	Історичні системи землеробства	Стадії розвитку і тип суспільства згідно теорії модернізації
Світ виживання, інстинктів (бежевий рівень)	Примітивний рівень — землеробство спрощене, орієнтоване на виживання. Споживачі не мають чітко усвідомленої спрямованості на землеробство. Це залежна, вирубно-вогнева, підсічна, лісопильна, перелогова, іригаційна системи землеробства	Премодерн. Доіндустріальне традиційне суспільство
Світ племінних магічних уявлень (фіолетовий рівень)	Традиційний рівень — землеробство базове, сприйняття ґрунту як «живого організму» в межах тогочасних духовних поглядів. Фермери використовують традиційні сільськогосподарські методи та ремісничі навички майже без впливу хімічних речовин. Це екстенсивні системи землеробства, для яких характерна сівозміна: паро-перелогова, парова, багатопільна трав'яна або вигінна. Цей період є самим тривалим в історії, тому пізніше розвиваються перехідні системи: покращене зернове землеробство; травопільне землеробство, сидеральна система землеробства тощо	
Егоцентричний, імпульсивний світ героїв (червоний рівень)		
Ієрархічний, нормативний світ закону й дисципліни (синій рівень)		
Механістичний світ підприємництва, науки і техніки (помаранчевий рівень)	Модернізований рівень — з метою збільшення врожайності та родючості починають активно використовуватись хімічні та синтетичні добрива, пестициди, панує агрохімія. Вибір методів визначається економічними аспектами, прибутками. Це інтенсивні системи землеробства: сівозмінне, просапне, зернопарове, зернопросапне, зернопаропросапне, травопільне, плодозмінне, зональне (адаптивне)	Модерн. Індустріальне суспільство

Продовження табл. 1

Ціннісні парадигми спіральної динаміки	Історичні системи землеробства	Стадії розвитку і тип суспільства згідно теорії модернізації
Плюралістичний світ емпатії, інклюдії, екології (зелений рівень)	Постмодернізований рівень — з'являється/повертається зацікавленість органічним землеробством через зростання уваги до здоров'я, екології, етичних аспектів. Фермери повертаються до базових методів, але вже на базі техніки, уникають синтетичних речовин. Це такі системи землеробства: органічно-біологічна (Х. Мюллер, П. Руш), органічна (А. Хорвард, Е. Белфур, Лемер- Бушер), біодинамічна (Р. Штайнер), природна (М. Фукуока, М. Окада), система землеробства Овсинського та ін.	Постмодерн. Постіндустріальне інформаційне суспільство
Світ калейдоскопічної гнучкості, адаптації, інтеграції (жовтий рівень)	Інтегральний рівень — фермери прагнуть урахувати розмаїття факторів, екологічних, економічних, етичних, а також потреби споживачів, які все більше схилиються до вживання натуральної продукції, прагнуть встановити певну гармонію між усіма аспектами розвитку сільського господарства. Концептуальними напрямками розвитку стають пошуки збалансованого застосування агротехнічних, агрохімічних, біологічних заходів у комплексі із системою інтегрованого захисту рослин та науково обґрунтованим чергуванням культур у сівозміні, а також створення комплексних композицій багатофакторної дії, що поєднують властивості регуляторів росту рослин, елементів живлення, засобів стійкості рослин до стресів і хвороб, безпечність для довкілля. Поширюються практики використання мікробних біотехнологій і регуляторів росту рослин природного походження	Не має визначення, оскільки знаходиться в стадії зародження

Органічне землеробство, розглянуте в контексті спіральної динаміки, відображає перехід від спрощеного використання землі до усвідомленого екологічного орієнтованого підходу, де цінності сталого розвитку, етики, здоров'я стають ключовими. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти нелінійний характер еволюції землеробства, його спірально-циклічну форму. Концептуальна гнучкість теорії спіральної динаміки дозволяє уникати конфліктів, зберігаючи різноманітність засобів і форм землеробства, не поділяючи їх на «правильні» й «неправильні», відображаючи багатогранність людських культур в цілому й агрокультур зокрема. Це дає можливість управляти конфліктами, які можуть виникати на рівні взаємодії, наприклад, агрохімії та агробіології. Також

адаптивність теорії спіральної динаміки може стати корисним інструментом пристосування до швидкоплинних природно-кліматичних і соціальних змін, характерних для сучасного глобалізованого світу.

Список використаних джерел

1. Наконечний Р. А., Копитко А. Д. Філософія органічного виробництва і збалансованого природокористування. Львів: ЛНАУ, 2022. 336 с.
2. Пекар В. О. Різноманітний менеджмент. Харків: ФОЛІО, 2018. 191 с.
3. Сучасні системи землеробства і технології вирощування сільськогосподарських культур : монографія / за ред. В.Ф. Камінського. Київ: В.П. «Едельвейс», 2012. 196 с.